

Gjøa

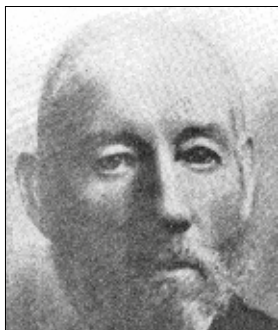
Av Trygve Toften

Trygve Toften, f. på Vestpollen i 1917. Rodde fiske i 10 år, gartner, har arbeidet på møbelfabrikk, drevet gård i Balsfjord, Elverum lærerhøgskole, lærer i Tønsberg. Bosatt i Tønsberg kommune.

Gjøa er ei Hardangerjakt på 67 fot. Den ble bygd i Rosendal i Kvinnherad for skipper Asbjørn Sekse fra Sekse i Sørfjorden i Hardanger. Året var 1872, og Sekse var med og deltok på byggeplassen. Han foretok også selv riggingen av skuta og gav den navnet Gjøa etter sin kone Gjøa, født Frøynes. Skroget ble bygd av furutømmer med nagler av eier.

Til venstre første eier av Gjøa, Asbjørn Sekse. Til høyre andre eier Hans Chr. Johansen.

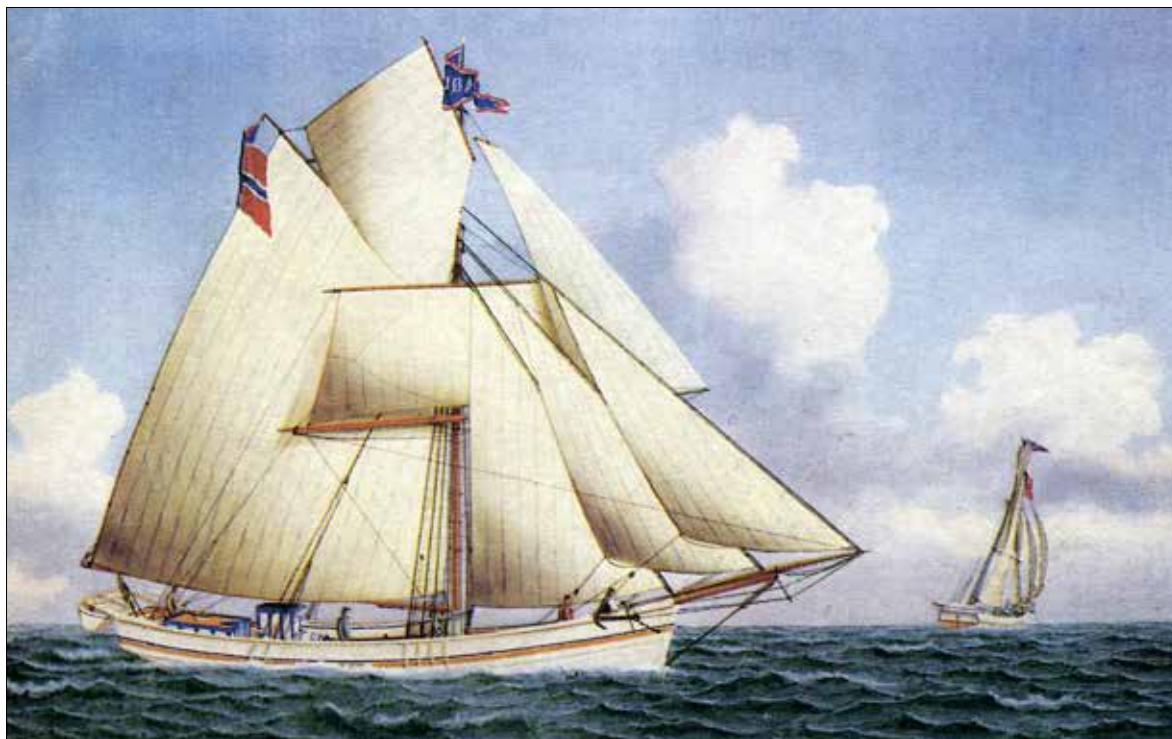

Asbjørn Sekse seilte med Gjøa i fraktfart langs hele norskekysten i mange år, vesentlig med klippfisk fra Lofoten. Vinteren 1880 lå han i Kabelvåg og kjøpte skrei. Da var det at en orkanaktig storm kom inn over Vestfjorden, ødela moloen i Kabelvåg, flere båter slet sine fortoyninger, drev i land og havarerte. Blant havaristene var også Gjøa, men ingen menneskelig gikk tapt.

Gjøa ble ansett som vrak. Forsikringsselskapet solgte Gjøa til O. J. Kaarbøe i Svolvær, som fikk sendt jakten til et skipsverft i Sunnhordland. Der ble Gjøa reparert og gjort i sjødyktig stand. I 1884 kom ishavsskipper Hans Christian Johannesen fra Sandøyra i Balsfjord som ny kjøper. Han seilte Gjøa til Tromsø hvor hun fikk lagt på ekstra ishud av eik. Dermed ville skuta bedre tåle påkjenninger under ishavsfangst.

Hans Christian Johannesen førte Gjøa på ishavet i 18 år. Som 16-åring startet han sin karriere på ishavet, og allerede 20 år gammel var han skipper på jakten Lydianna. Han ble etter hvert vel kjent som islos i det østlige ishav og Karahavet. I 1878 førte han det sibirske DS Lena i følge med Nordenskiolds skip Vega. Med Lena var han den første som gikk opp Lenafloden.

I 1901 kom Roald Amundsen til Tromsø. Han ville se på et fartøy som kunne egne seg til hans planer for Nordvestpassasjen, et mindre fartøy som ikke stakk for dypt og hadde vist gode egenskaper på ishavet. Valget falt på Gjøa og Hans Christian Johannesen lot Amundsen overta skuta.

Gjøa. Akvarell av F. Sørvig, 1876. Bu Museum, Ringøy.

Så ble det satt inn motor i Gjøa, en 14 hk. Dan, en dansk glødehodemotor. Gjøaekspedisjonen seilte ut fra Kristiania 17. juni 1903. Ferden gjennom Nordvestpassasjen varte vel tre år, og 13. august 1906 ankret de opp i Nome i Alaska. Gjøa kom til San Francisco noen år senere og ble satt på land til utstilling. Våren 1972 ble denne berømte ishavsskuta fraktet til Norge og plassert på Norsk Sjøfartsmuseum i Oslo.

Etter at Roald Amundsen hadde gjennomført sin ferd gjennom Nordvestpassasjen, mottok han bl.a. følgende telegram fra Asbjørn Sekse;

Vær hilset et velkommen med selskabet,
 Du gjæve , sterke kar.
 Thi en i gamle Norge som dig, vi neppe har.
 Din farkost hedte Gjøa, så hedte og min viv.
 Farkosten Gjøa døbtet for kjærlighet og liv.
 Navnmoderen er borte, men du har seierstolt

bevist at gamle "Gjøa" har dog i kampen holdt
 Hårfagre Haralds hustru jo også navnet bar
 For ham og hennes gjerning vi hatten verdig tar
 Saa leve da ditt navn med din gjæve, sterke dåd.
 Mor Norge skal dig signe i sagas vise raad.

Hilsen A. Sekse.

Ishavsskipper Hans Christian Johannesen, som eide Gjøa og førte henne på ishavet i 18 år, var sønn av den kjente ishavsveteranen Johan Adrian Johannesen, f. 1815, fra Sandøyra i Balsfjord. Johan Adrian hadde tre sønner som også ble vidkjente ishavsskipper og isloser. Den eldste Edvard Holm Johannesen var bl.a islos for fyrsten av Monaco. Han dro i 1880 til Japan og berget det svenske dampskipet Nordenskiöld (Nordøstpassasjen) og førte det til Gøteborg. Han oppdaget bl. a. Ensomhetens øy i Nordishavet.

Den yngste av Johan Adrians sønner, Søren Anton Johannessen, gjorde seg også vel kjent som fangstskipper og islos. Sønn til Søren Anton, Kristian Johannesen, begynte tidlig å reise. 13 år gammel dro han ut med sin far. I 1925 førte han fraktskuta Hobby og fraktet Roald Amundsens ekspedisjon til Svalbard. Amundsen ville sammen med amerikaneren Ellsworth prøve å nå Nordpolen med to fly, N24 og N25. Forsøket mislyktes. Flyene måtte nødlande på vel 80 grader nord

Etter slitsomme døgn på isen, fikk de omsider planert en startbane. Alle mann fikk plassert seg i ett av flyene, de kom seg på vingene med kurs mot Svalbard. Ved Nordkapp på Svalbard var bensintanken tom, og de måtte ned på sjøen. Der ble de oppdaget fra MS Sjøliv av Balsfjord med skipper Nils Vollan som tilfeldigvis lå der på sommerfangst. Flyet ble tatt på slep til Ny Ålesund hvor Hobby lå og ventet. Min farbror, Erling Toften, var den gang maskinist om bord i Hobby, og fra ham fikk jeg beretning og bilder fra turen. Senere har jeg som nabo med skipper Nils Vollan og det øvrige mannskapet på Sjøliv, fått vite om bergingen av Amundsen - Ellsworths ekspedisjon ved Svalbard.

Sammen med Amundsen var bl. a velkjente Riser-Larsen, Wisting og Omdal.

Under vårt opphold i Balsfjord i 22 år fikk vi også den glede å bli kjent med flere av Adrianslektens etterkommere som har gjort seg bemerket ved ishavsfangst og for øvrig som sjøfolk på alle hav. Blant disse kan nevnes brødrene Harald og Hans Hamran. Sommeren 1933 seilte de fra Norge og over Atlanteren i en selvbygd 25 fots båt, Trade Wind. Båten står på museum i byen Decorah i staten Iowa USA.

Angående beretningen om Gjøa har jeg under reise i Hardanger fått opplysninger hos bekjente i Sørfjorden og Kvinnherad. Kan også referere til boken Hardingar på sjøen av Halldor Oppedal og Tromsø skipperforenings festskrift av 1929. Har også hatt flere samtaler med

Øverst: MS Sjøliv av Balsfjord i Ny Ålesund 1925.
Under: Mannskapet med skipper Nils Vollan til v.

Borgny Hamran, Sandøyra, søster til Harald og Hans Hamran, Sandøyra i Balsfjord. Borgny døde høsten 2003 - 95 år gammel.